

**ПРАКТИЧНА РОБОТА СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
„СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА” З ДІТЬМИ-ІНВАЛІДАМИ
ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ІНТЕРЕСІВ**

Анотація. У статті розкриваються особливості застосування творчих методів у роботі соціального педагога з дітьми-інвалідами.

Ключові слова: соціальний педагог, діти-інваліди, професійні інтереси, практична робота.

Аннотация. В статье раскрыты особенности применения креативных методов в работе социального педагога с детьми-инвалидами.

Ключевые слова: социальный педагог, дети-инвалиды, профессиональные интересы, практическая работа.

Annotation. The peculiarities of the usage of creative methods in the process of social work with children with special needs is cleared up in the article. The role of the practical habits skills under lined.

Key words: social pedagogue, child with special needs, professional interest, practical work.

Ефективність здійснення соціально-педагогічної роботи вимагає наявності певних якостей та здібностей, вміння мобільно оперувати різноплановими психолого-педагогічними знаннями, сформованості стійкого професійного інтересу. Саме тому важливе місце у процесі професійної підготовки майбутніх спеціалістів повинна займати практична робота студентів, у процесі якої останні мають можливість перевірити міцність та глибину знань, співвіднести особистісні характеристики та здібності з професійними, апробувати набуті знання при безпосередньому спілкуванні з різними категоріями дітей та молоді, сформувавши коло професійних інтересів.

Проблема змісту та організації практичної роботи студентів спеціальності „Соціальна педагогіка” розкривається у працях А. Капської, І. Козубовської, І. Мигович, С. Харченко, А. Конончук, І. Зверєвої та ін. Загальні теорії інтересу розкривають Б. Ананьєв, Б. Баєв, М. Беляєв, Л. Божович, С. Рубінштейн, В. Мясіщев, В. Іванов, С. Крягдже, А. Ковальов, К. Платонов, Б. Додонов та ін. Особливості формування професійного інтересу аналізують А. Сейтешев, Б. Федоришин, В. Сахаров, А. Штифурак, Л. Кацова та ін.

Разом із тим, варто зазначити, що проблема формування професійного інтересу у процесі практичної роботи студентів із дітьми-інвалідами ще недостатньо розроблена.

Актуальність проблеми наукового обґрунтування шляхів формування професійного інтересу майбутніх соціальних педагогів обумовлена потребами суспільства в компетентних спеціалістах у галузі соціальної педагогіки та соціальної роботи. Аналіз психолого-педагогічних досліджень з проблем формування професійних інтересів вказує на те, що схильність до певного виду діяльності є однією з необхідних передумов формування професійного інтересу. Власне дослідження умов формування практичних умінь та навичок майбутніх соціальних педагогів у роботі з дітьми-інвалідами та їх ролі у формуванні професійних інтересів і визначили актуальність пропонованого дослідження.

Вагомим елементом у структурі професійної діяльності соціального педагога з дітьми-інвалідами, яка за своєю суттю носить еkleктичний характер, є наявність знань із основ образотворчої грамоти, прикладних художніх умінь і навичок.

Художньо-творча діяльність для дітей-інвалідів досить часто виступає унікальним, а іноді і єдиним, засобом спілкування, пізнання реалій зовнішнього світу, самовираження,

самопізнання та самоактуалізації. Маючи досить обмежене коло спілкування, дитина в процесі творчої діяльності набуває соціальних звичок, відтворює свій повний переживань та емоцій внутрішній світ, що виражає власні думки, ідеї, фантазії тощо.

Образотворчі засоби в роботі соціального педагога з даною категорією дітей повинні займати провідне місце, оскільки власне творчі методики дають можливість залучати широку й різновікову аудиторію. Художня діяльність виступає засобом організації дозвілля, духовного зростання особистості, зняття психічного стресу, розвитку фізіологічних та психічних навичок [4, с.7 – 8].

Образотворча діяльність дітей-інвалідів може слугувати діагностичним матеріалом, застосовуватись у профілактичній та корекційно-реабілітаційній роботі тощо. Наприклад, своєрідним діагностичним матеріалом можуть виступати малюнки дітей. Під час проходження практики студентами соціально-гуманітарного факультету Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (на базі дитячого будинку „Оранта” та ЗОСШ №2, №9 м. Дрогобича) було здійснено порівняльний психолого-педагогічний аналіз малюнків дітей-інвалідів на тему „Мої мрії”. Результати аналізу дозволили зробити висновок, що діти, які не мали батьків або ж проживали в неповних сім'ях, значно частіше малювали уявні сім'ї в повному складі. У цих малюнках відображена мрія дітей жити в сім'ї та бути здоровими.

Соціальний педагог досить часто не має можливості проводити індивідуальні заняття з дітьми з особливими потребами, а групові заняття не дають змоги приділити належної уваги кожній дитині окремо. У той же час, на наше велике переконання, групова робота з використанням образотворчих засобів допомагає налагоджувати міжособистісні стосунки в групі, створювати атмосферу взаємодопомоги, допомагає зняти емоційне напруження, сприяє формуванню потреби в спілкуванні.

Наш досвід роботи в студії іконопису імені О.В. Глібкевича при Дрогобицькому добровільному товаристві захисту дітей-інвалідів засвідчує, що креативна терапія допомагає дітям-інвалідам розширити середовище спілкування, оволодіти основними образотворчими засобами, отримати можливість для прояву активності та самостійності, сприяє формуванню відповідальності, акуратності, потреби в активній творчій діяльності, розширенню кола інформаційного простору, засвоєнню соціальних норм поведінки, що є основною метою соціалізації особистості.

Важливою складовою у діяльності студії є залучення до роботи з дітьми з обмеженими функціональними можливостями волонтерів, в якості яких виступають як студенти ДДПУ імені Івана Франка, так і школярі. Така співпраця сприяє не лише більш ефективній адаптації дітей-інвалідів у суспільстві, але й формуванню гуманного та толерантного ставлення оточуючих до даної категорії дітей. Варто відзначити й активізацію пізнавальної діяльності більшості студентів, які після проведення занять з дітьми самостійно розширювали коло своїх знань з основ художньої творчості, специфіки роботи з дітьми даної категорії.

Соціальний педагог у роботі з дітьми-інвалідами повинен використовувати активні та пасивні методи арттерапії. В залежності від можливостей дитини, рівня її розвитку, специфіки захворювання спеціаліст може проводити бесіди з образотворчого мистецтва, займатись малюванням, ліпленням, бісероплетінням, вишиванням, аплікацією, конструюванням, лозоплетінням, різьбленням та використовувати найрізноманітніший матеріал: фарби, глину, пластилін, підручні засоби. Арттерапевтичні методики в роботі з дитиною-інвалідом, з одного боку, дають можливість отримати чіткіші уявлення про особистість, забезпечують умови для вираження власних почуттів до дитини, а з іншого – сприяють подоланню деяких внутрішніх проблем та конфліктів у дитини з обмеженими можливостями.

Художньо-творчі здібності та вміння майбутнього соціального педагога сприяють удосконаленню мислення, вмінь узагальнювати, абстрагувати, аналізувати та допомагають будувати моделі соціально-педагогічної взаємодії, знаходити нестандартні

вирішення проблемних завдань. Позитивні результати діяльності сприяють професійній самореалізації фахівця [4, с. 9].

Перспективним із погляду досягнення плідного результату в роботі з дітьми з обмеженими функціональними можливостями є акцентування уваги на формуванні практичних умінь майбутніх спеціалістів. Важливим є врахування того, що не завжди індивідуальні особливості студентів, їх обдарованість співвідносна успішності в навчанні [1, с. 77].

Ефективне використання образотворчих засобів у роботі соціального педагога вимагає володіння ним елементарними знаннями з основ образотворчого мистецтва, сформованості вмінь та навичок роботи з різноманітними матеріалами. Працюючи з дітьми з обмеженими функціональними можливостями, спеціаліст має можливість експериментувати з різними матеріалами, розвивати у вихованців творчу уяву, створювати атмосферу невимушеного спілкування.

Навчальним планом підготовки фахівців за спеціальністю „Соціальна педагогіка” передбачено вивчення курсу „Художня діяльність”, під час опанування якого студенти знайомляться з основними поняттями образотворчої грамоти, історією образотворчого мистецтва та методикою роботи з різними категоріями дітей. Варто зазначити, що актуальною залишається проблема індивідуалізації навчання, розвитку творчих здібностей, апробації теоретичних знань, формування у студентів навичок застосування арттерапевтичних методик, специфіки їх використання у роботі з різними категоріями дітей.

Принциповим є використання адекватних показників індивідуальних особливостей особистості студента. Такими виступають: задатки, здібності, можливості студента, особистісний стиль діяльності, комплексна характеристика неповторності особистості.

Вирішенню цієї проблеми значною мірою може сприяти функціонування мистецьких гуртків, клубів за інтересами, проблемних груп, проведення зустрічей студентів із провідними спеціалістами державних та недержавних організацій, керівниками гуртків мистецького напрямку, які працюють з різними категоріями дітей, екскурсій у музеї та мистецькі школи, залучення до волонтерської допомоги при проведенні благодійних виставок, творчих вечорів дітей-інвалідів. Беручи участь у різних формах окресленої позанавчальної діяльності, студент має можливість не лише удосконалити особисті творчі вміння та навички, але й побудувати власний соціально-психологічний простір, сформувавши індивідуальний стиль майбутньої професійної діяльності, оволодіти навичками роботи з дітьми, що потребують особливої уваги та допомоги.

Труднощі, які виникають у студентів під час спілкування з дітьми-інвалідами та їх батьками досить часто обумовлені низьким рівнем психолого-педагогічної готовності до роботи з даною категорією дітей, а також несформованими практичними навичками роботи. Відсутність ситуації успіху, негативні емоції призводять до аморфності, нестійкості професійних інтересів.

У ході практичної роботи знання, вміння та навички інтегруються в єдину систему професіоналізму майбутнього соціального педагога. Поведінка учасників педагогічного процесу залежить від певних об'єктивних та суб'єктивних чинників.

Організація практичної роботи студентів, а особливо позанавчальної, вимагає від професорсько-викладацького складу ретельного відбору змісту та обсягу роботи, належної теоретичної підготовки студентів, створення атмосфери, максимально близької до реальних умов практичної діяльності. С.П. Крягдже зазначав, що людина прагне такого виду діяльності, яка оцінюється не лише матеріально та морально, але й приносить задоволення від самого процесу професійної діяльності [3, с. 23].

Особливості соціально-педагогічних ситуацій, прагнення задовольнити професійні наміри, власні професійні потреби, позитивні емоції та результати діяльності виступають передумовою формування стійкого професійного інтересу.

Важливою передумовою формування професійних інтересів майбутніх соціальних педагогів в умовах педагогічного університету є формування знань і вмінь, що співпадають із здібностями, а також створення відповідного інформаційного простору.

Критеріями сформованості професійного інтересу майбутніх соціальних педагогів, на нашу думку, виступають: наявність знань про сутність та особливості професійної діяльності соціального педагога з різними категоріями дітей та молоді, володіння інформацією щодо можливостей розширення кола інформаційного простору та налагодження взаємозв'язків між об'єктами та суб'єктами соціально-педагогічної роботи, сформованість стійкої мотивації учіння, мотиваційні характеристики участі у різних формах позааудиторної роботи, позитивне емоційно-пізнавальне ставлення до обраної спеціальності, вміння застосовувати набуті теоретичні знання в практичній діяльності, прогнозувати, адекватно оцінювати власні можливості та результати своєї професійної діяльності, самовдосконалюватись.

Сформований професійний інтерес характеризується стійкістю, активністю, широтою, чіткою мотивацією навчальної та позанавчальної діяльності, а також наявністю комплексу знань, вмінь та навичок професійної діяльності.

Отже, практична робота студентів з дітьми-інвалідами в процесі підготовки майбутніх соціальних педагогів виступає однією із суттєвих передумов формування стійких професійних інтересів, що є неодмінною складовою професіоналізму соціального педагога.

Література

1. Додонов Б.И. В мире эмоций. – К.: Политиздат Украины, 1987. – 140 с. Библиогр.: с. 137 – 139.
2. Зинкевич-Евстигнеева Т.Д., Грабенко Т.М. Практикум по креативной терапии. – СПб.: Речь, 2003. – 400 с.
3. Крягдже С.П. Управление формированием профессиональных интересов // Вопросы психологии. – 1985. – №3. – С.23 – 30.
4. Реабілітація дітей з функціональними обмеженнями засобами мистецтва / За ред. проф. А.Й. Капської. – К.: ДЦССМ, 2002. – 96 с.
5. Слєпкань З.І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 2005. – 239 с.

УДК 37.013.42-056.37

Ю.М. Філіппов

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСУ ТРУДОВОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Анотація. У даній статті розглядаються проблеми трудової соціалізації молоді, головною метою якої є формування позитивного ставлення молоді до праці.

Ключові слова: трудова соціалізація молоді.

Аннотация. В данной статье рассматриваются проблемы трудовой социализации молодежи, главной целью которой является формирование положительного отношения молодого человека к труду.

Ключевые слова: трудовая социализация молодежи.

Annotation. The problems of young people's labour socialization, the primary objective of which is forming the young person's attitude to labour are examined in this article.

Key words: young people's labour socialization, youth labour detachment.